

ГОТОВНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ЗДІЙСНЕННЯ МЕТОДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

READINESS OF A MUSIC TEACHER TO CARRY OUT METHODOLOGICAL ACTIVITIES IN GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

Статтю присвячено дослідженню проблематики готовності вчителів музичного мистецтва до здійснення методичної діяльності у закладах загальної середньої освіти. Визначено сутність понять «готовність», «психологічна готовність до професійної діяльності», «готовність до педагогічної діяльності». Окреслено вимоги до професійної діяльності сучасного вчителя та на цій основі встановлено, що значне місце у структурі педагогічної діяльності належить методичній діяльності, яка є провідним видом освітньої діяльності вчителя музичного мистецтва й спрямована на оволодіння методами і прийомами навчальної діяльності, формування здатності до їх ефективного впровадження на уроках музичного мистецтва та у позаурочній діяльності. Розглянуто об'єкт, предмет та функції методичної діяльності вчителя музичного мистецтва, проаналізовано та схарактеризовано її зміст, визначено її провідні види (вивчення нормативно-правових документів у галузі освіти, передових досягнень педагогічної науки, підвищення рівня володіння методикою викладання музичного мистецтва, вивчення навчальних програм, підручників, посібників, навчально-методичного забезпечення) та форми (колективні, індивідуальні). Розроблено авторську дефініцію поняття «готовність вчителя музичного мистецтва до здійснення методичної діяльності у закладі загальної середньої освіти» та визначено, що вона являє собою цілісний стан особистості вчителя, який утворено професійно-значущими якостями, специфічними фаховими знаннями, набутим в процесі професійної підготовки досвідом методичної діяльності. Виокремлено структурні компоненти до готовності майбутніх вчителів музичного мистецтва до здійснення методичної діяльності (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-творчий компоненти) та на цій основі виокремлено її показники (мотиваційна, теоретична та практична готовність). Проаналізовано та вибудовано етапи її здійснення (підготовчий, організаційний, практичний, аналітичний).

Ключові слова: готовність, професійна діяльність, методична діяльність, готовність до методичної діяльності, вчитель

музичного мистецтва, заклад загальної середньої освіти.

The article is devoted to the study of the problems of the readiness of music teachers to carry out methodological activities in general secondary education institutions. The essence of the concepts "readiness", "psychological readiness for professional activity", "readiness for pedagogical activity" has been determined. The requirements for the professional activity of a modern teacher are outlined, and on this basis it is established that a significant place in the structure of pedagogical activity belongs to methodical activity, which is the leading type of educational activity of a music teacher and is aimed at mastering the methods and techniques of educational activity, forming the ability to effectively implement them on music lessons and extracurricular activities. The object, subject and functions of the methodical activity of a music teacher are considered, its content is analyzed and characterized, its leading types are determined (the study of regulatory and legal documents in the field of education, advanced achievements of pedagogical science, increasing the level of mastery of the method of teaching music, study of educational programs, textbooks, manuals, educational and methodological support) and forms (collective, individual). The author's definition of the concept of "readiness of a music teacher to carry out methodical activities in an institution of general secondary education" was developed and it was determined that it represents a holistic state of the teacher's personality, which is formed by professionally significant qualities, specific professional knowledge acquired in the process of professional training and experience in methodical activities. The structural components of the readiness of future music teachers to carry out methodical activities (motivational-value, cognitive, activity-creative components) have been identified, and its indicators (motivational, theoretical and practical readiness) have been identified on this basis. The stages of its implementation (preparatory, organizational, practical, analytical) were analyzed and constructed.

Key words: readiness, professional activity, methodical activity, readiness for methodical activity, music teacher, institution of general secondary education.

УДК 371.21.78
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/55.3.15>

Янь Чженьюй,
аспірант кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Постановка проблеми. Глобальні світові перетворення в освітній, економічній, політичній сфері життєдіяльності сучасного суспільства актуалізують необхідність осмислення нових проблем у науковій теорії та практиці. Зокрема, особливою актуальною для психолого-педагогічного дослідження постає проблема готовності вчителя до здійснення професійної діяльності. Оскільки особливе місце у структурі професійно-педагогічної діяльності належить методичній діяльності, як такої, що визначає ефективність здійснення

освітнього процесу та сприяє створенню умов для підвищення професійної майстерності вчителя, його готовності до самореалізації, вагомим значенням набуває звернення до проблеми готовності вчителя музичного мистецтва до здійснення методичної діяльності у закладі загальної середньої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психолого-педагогічних дослідженнях висвітлюються різні аспекти готовності вчителя до здійснення професійної діяльності. Так,

у дослідженнях: І. Беха, В. Борисова, Ю. Вербиненко, І. Гавриш, Н. Гуртовенко, С. Гаркуши, М. Кулікової, О. Новак, Л. Семенець, О. Скороботої, С. Уменець та ін., розкриті провідні аспекти професійної готовності вчителя. Питанням визначення сутності та змісту методичної діяльності присвячено праці: Н. Грицай, Н. Левицької, І. Коробової, О. Марковець, В. Савіщенко, В. Сидоренко, С. Старченко, Л. Тихенко, І. Упатової, Р. Швай та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість досліджень, які присвячені питанням визначення сутності та змісту методичної діяльності в структурі професійно-педагогічної діяльності проблема готовності вчителя музичного мистецтва до здійснення методичної діяльності все ще потребує подальшого дослідження.

Мета статті. Здійснити аналіз сутності та специфічних особливостей готовності вчителя музичного мистецтва до здійснення методичної діяльності.

Виклад основного матеріалу. З метою визначення специфічних особливостей готовності вчителя музичного мистецтва до здійснення методичної діяльності вважаємо за необхідне проаналізувати запропоновані у науковій літературі тлумачення понять «готовність», «готовність до професійної діяльності», «готовність до педагогічної діяльності» представлених у науковій літературі. Зокрема, у словнику української мови термін «готовність» розглядається як: 1) стан готового; 2) бажання зробити що-небудь [9, с. 148]. Словник професійної педагогіки ґрунтовно характеризує поняття «готовність» («*readiness*») у якості цілісного утворення, що характеризує емотивно-когнітивну й вольову мобілізаційність суб'єкта в момент його включення в діяльність певної спрямованості [8, с. 49].

У працях Л. Семенець наголошується на тому, що готовність у самому загальному вигляді виступає не тільки як психологічний компонент ефективного виконання людиною професійної діяльності, але й у якості фундаментальної первинної причини вдалого її виконання. Формування готовності до діяльності починається з мотиваційної сфери – постановки мети на основі потреб і цілей або усвідомлення людиною окресленого перед нею завдання. Наступною є розробка плану, моделей, схем подальшої дії. Згодом людина приступає до втілення готовності, застосовує певні засоби та прийоми діяльності, порівнює хід роботи, що виконується і проміжні отримані результати з окресленою метою, вносить корективи [7].

У визначенні сутності *психологічної готовності до професійної діяльності* значущим вважаємо її тлумачення у якості стійкої та специфічної для конкретного виду діяльності системи психологічних властивостей особистості, яка

зумовлює досягнення адекватного вимогам діяльності результату, та є умовою для саморозвитку й самореалізації людини засобами професійної діяльності. Серед типів психологічної готовності до професійної діяльності виокремлюються: *особистісна готовність* (система психологічних властивостей, яка зумовлює досягнення адекватного вимогам професійної діяльності результату завдяки достатньо високому рівню розвитку особистісної зрілості фахівця); *когнітивно-операціональна готовність* (система психологічних властивостей, яка зумовлює досягнення адекватного вимогам професійної діяльності результату завдяки достатньо високому рівню розвитку інтелектуальної зрілості фахівця); *емоційно-вольова готовність* (система психологічних властивостей, яка зумовлює досягнення адекватного вимогам професійної діяльності результату завдяки достатньо високому рівню розвитку емоційної зрілості фахівця); *інтерактивна готовність* (система психологічних властивостей, яка зумовлює досягнення адекватного вимогам професійної діяльності результату завдяки достатньо високому рівню розвитку соціальної зрілості фахівця) [1, с. 38].

У свою чергу, готовність до педагогічної діяльності визначається важливою інтегрованою якістю та стійкою особистісною характеристикою майбутнього вчителя, яка виявляється у його здатності здійснювати ефективну педагогічну діяльність та є метою й результатом процесу професійної підготовки вчителів у закладі вищої освіти [3, с. 149].

Важливо акцентувати увагу на тому, що в умовах інформатизації суспільства та радикальних суспільних перетворень постають нові вимоги до професійної діяльності вчителя. В сучасних умовах вчитель повинен вміти: розробляти свою власну методику; вміти реалізовувати дослідницький підхід у навчанні; формувати в учнів критичне ставлення до готових рішень; вміти навчати учнів раціонально вибирати індивідуальний освітній маршрут та способи його проходження; володіти методикою проєктної діяльності; проводити педагогічні дослідження; бути готовим та відкритим до інновацій, вміти педагогічно доцільно застосовувати інноваційні педагогічні технології; вміти використовувати інформаційні освітні ресурси, створювати нові методичні розробки й здійснювати інформаційну взаємодію між учасниками навчально-виховного процесу; вміти застосовувати інформаційні і комунікаційні технології в педагогічній науці та практиці; постійно підвищувати власну професійну компетентність; вміти працювати в колективі (володіти інтелектуальними, етичними, емоційними якостями, необхідними для колективної роботи); аналізувати проблеми інформаційної екології особистості, пов'язані зі зростанням інструментальних можливостей людини

в інформаційному суспільстві [5, с. 3]. Отже, вищезазначені вимоги свідчать про те, що сучасні освітні тенденції зумовлюють потребу у багатоаспектності професійної діяльності вчителя, де провідне місце належить його методичній діяльності.

Т. Пляченко звертаючись до розробки компетентнісної моделі у структурі фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва зазначає, що вагомою складовою професійно-педагогічних компетенцій учителя музичного мистецтва є володіння фаховими методиками: 1) методикою викладання предмета «Музичне мистецтво» у початковій і основній школах; 2) методикою роботи з вокально-хоровими колективами учнів різних вікових груп; 3) методикою роботи з учнівськими музично-інструментальними колективами; 4) методикою організаційної й культурно-освітньої роботи в закладах загальної середньої освіти. Невід'ємною складовою функціональних компетенцій учителя музичного мистецтва є володіння різними видами діяльності, які забезпечують успішність його роботи у якості педагога та керівника учнівських музично-творчих колективів, зокрема: проєктивно-конструктивною, аналітико-синтетичною, організаційно-педагогічною, концертно-виконавською. *Проєктивно-конструктивна діяльність* вчителя музичного мистецтва пов'язана з проєктуванням методичної системи організації музичної діяльності учнів, проєктуванням форм та методів їх навчання і виховання засобами музичного мистецтва, конструюванням навчального матеріалу тощо [6].

Н. Лаврентьєва визначає методичну діяльність вчителя музичного мистецтва у якості цілеспрямованої професійної діяльності, яка пов'язана зі здійсненням, пізнанням та перетворенням практики навчання музиці з урахуванням та на підставі наукових досягнень у сфері музичної педагогіки. Дослідниця стверджує, що об'єктом методичної діяльності вчителя музики є формування компетентних фахівців музичного профілю, а предметом – методи та способи реалізації та рефлексії процесу формування нових знань і умінь з урахуванням специфіки змісту конкретної дисципліни. До функцій методичної діяльності педагога дослідницею віднесено такі, як: аналітична; проєктувальна, яка пов'язана з перспективним плануванням та розробкою змісту освіти, управлінням навчальною діяльністю; конструктивна, що включає дії, пов'язані з плануванням майбутнього заняття; нормативна, котра пов'язана з визначенням та розробкою дидактичного забезпечення й сприяє дотриманню освітніх стандартів, вимог навчальних програм, умов здійснення цілісного педагогічного процесу в конкретному навчальному закладі; дослідницька [4, с. 69].

Отже, методична діяльність вчителя музичного мистецтва є провідним видом професійної

діяльності вчителя музичного мистецтва й спрямована на оволодіння методами та прийомами навчальної діяльності, передбачає здатність до їх ефективного впровадження на уроках музичного мистецтва та у позаурочній діяльності, розробки нових ефективних методів та технологій навчання з метою їх застосування у музично-педагогічній діяльності. Методична діяльність спрямована на підвищення професійного рівня вчителя, його педагогічної майстерності, професійно-творчу самореалізацію.

Визначення сутності готовності вчителя музичного мистецтва до здійснення методичної діяльності у закладі загальної середньої освіти передбачає окреслення її змісту, який складає:

- вивчення вчителем нормативно правових документів у галузі освіти, що регламентують діяльність закладу загальної середньої освіти, зокрема, таких як: Конституція України, Закон України «Про освіту», та ін., Державні стандарти загальної середньої освіти, Декларація прав дитини, Положення про забезпечення якості освітньої діяльності у закладі загальної середньої освіти тощо;

- вивчення передових досягнень педагогічної науки, провідних тенденцій у галузі мистецької освіти, підвищення рівня володіння методикою викладання музичного мистецтва;

- вивчення навчальних програм, підручників, посібників, навчально-методичного забезпечення з предмету.

При цьому, вагоме значення у виокремленні змісту методичної діяльності сучасного вчителя належить його методичній роботі, що спрямована на саморозвиток та професійне самовдосконалення, яка відповідно передбачає: розвиток мобільності його знань (постійне оновлення базових понять та завдань дисципліни); гнучкість у оперуванні інноваційними методами викладання й навчальної роботи з певною категорією учнів (застосування методу відповідно до умов); розвиток критичного мислення, мотивування до активізації творчого потенціалу та інтелектуальних здібностей, розвитку когнітивних аспектів професійної діяльності; усвідомлення відповідальності за власні педагогічні дії, відчуття обов'язку перед учнями та їх батьками, суспільством, розуміння важливої місії надання якісних освітніх послуг згідно із суспільним замовленням й запитом на освітні послуги. За такої чітко організованої методичної роботи педагог зможе досягти високого рівня освіченості, що дає змогу самостійно вирішувати світоглядні дослідницькі та творчі завдання [2, с. 12].

Провідними формами методичної діяльності вчителя музичного мистецтва у закладі загальної середньої освіти є:

- *Колективні* (семінари, тренінги, онлайн

вебінари, освітні курси, методичні об'єднання, відкриті уроки, виступи, творчі звіти, засідання педагогічної ради та ін.);

– *Індивідуальні* (опрацювання науково-педагогічної літератури, самоаналіз професійної діяльності, індивідуальні консультації, розробка поурочного планування та ін.).

У нашому дослідженні ми розуміємо *готовність вчителя музичного мистецтва до здійснення методичної діяльності у закладі загальної середньої освіти* як цілісний стан особистості вчителя, який утворено наявністю професійно значущих якостей особистості, спеціальних фахових знань, практичних умінь та навичок, набутого під час професійної підготовки досвіду методичної діяльності.

У структурі готовності вчителів музичного мистецтва до здійснення методичної діяльності нами виокремлено три взаємопов'язані компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісно-творчий. *Мотиваційно-ціннісний компонент* віддзеркалює ціннісне ставлення до методичної діяльності, усвідомлення її значущості, ролі та місця у структурі професійної діяльності вчителя музичного мистецтва. Він включає такі складові як: професійний інтерес, встановлення особистісної мети, мотивів здійснення методичної діяльності, потребу у творчій та інноваційній діяльності, прагнення до самореалізації. *Когнітивний компонент* утворено психолого-педагогічними знаннями методик та технологій музично-педагогічної діяльності, обізнаністю у функціях, змісті, специфіці методичної діяльності, особливостях викладання музичного мистецтва. *Діяльнісно-творчий компонент* віддзеркалює готовність вчителя до практичного здійснення методичної діяльності, його творчу активність та ініціативність. Поряд із тим, даний компонент передбачає готовність до здійснення систематичного самоаналізу, самооцінки та самокорекції методичної діяльності.

Спираючись на вищевизначену структуру, серед показників готовності вчителів музичного мистецтва до методичної діяльності доцільно виокремити:

– *Мотиваційну готовність*, яку складає ціннісне, позитивне та свідоме ставлення до методичної діяльності та її виконання. Мотиваційна готовність являє собою синтез зовнішніх та внутрішніх мотивів особистості, що утворені: *екстринсивними* мотивами (мотивами особистого благополуччя, заохочення, матеріального стимулювання, схвалення тощо); *інтринсивними* (прагнення до самореалізації у професійно-творчій діяльності, підвищення рівня професійної майстерності, бажання здобувати знання й використовувати їх поряд з умінями та навичками для досягнення навчальних цілей та завдань); *просоціальними мотивами*, які пов'язані з усвідомленням

значущості професійної діяльності, її соціального призначення, мети досягнення успіху в ній.

– *Теоретичну готовність*, яка виявляється у наявності психолого-педагогічних знань, зокрема, знань з педагогічної теорії і методики навчання та виховання, знання сучасних наукових методів та підходів, сучасного навчально-методичного забезпечення, вимог щодо його розробки.

– *Практичну готовність*, що передбачає комплекс професійно-значущих якостей, індивідуальних особистісних рис, які визначають ефективність здійснення методичної діяльності та включають, зокрема: здатність до педагогічної творчості, самоосвітні уміння та навички, організаційні уміння та навички (здатність організувати навчальну та позаурочну діяльність учнів, власну професійну діяльність).

На нашу думку, формування готовності до здійснення методичної діяльності передбачає послідовність таких етапів:

1. *Підготовчий етап*, який передбачає визначення мети та завдань методичної діяльності, контроль наявного рівня професійних знань, умінь, навичок, осмислення передового педагогічного досвіду, оцінку її очікуваних результатів.

2. *Організаційний етап*, який передбачає визначення етапів здійснення методичної діяльності, аналіз її змісту та специфічних особливостей, добір методичних матеріалів, визначення системи заходів, що визначають результативність методичної діяльності, побудову індивідуальної методичної системи.

3. *Практичний етап*, який передбачає розвиток умінь та навичок методичної діяльності, самостійну розробку та впровадження нових методів та технологій навчання.

4. *Аналітичний етап*, який передбачає визначення результатів методичної діяльності, виявлення труднощів та недоліків її здійснення та способів їх корегування.

Таким чином, проведений аналіз дозволяє стверджувати, що методична діяльність вчителя музичного мистецтва виступає провідним видом професійної діяльності вчителя, що утворений сукупністю методичних знань, умінь та навичок, набутого досвіду та спрямована на забезпечення високої якості навчального процесу через впровадження нових методів і технологій навчання, підвищення рівня професійної майстерності вчителя, професійно-творчу самореалізацію. У свою чергу, готовність до здійснення методичної діяльності вчителем музичного мистецтва у закладі загальної середньої освіти передбачає здатність до практичної реалізації набутих знань, умінь та навичок опанованих під час професійної підготовки, творчий підхід та ініціативність у здійсненні музично-педагогічної діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Антонова Н., Рибачук Л. Психологічна зрілість як основа готовності до професійної діяльності психолога. *Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України. Проблеми сучасної психології*. 2010. № 7. С. 29–43.
2. Богданова І. Професійна підготовка вчителів іноземної мови до модульного навчання. Київ, 1998. 284 с.
3. Комар О. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивної технології : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Умань, 2011. 512 с. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/393/2/zastosyvania_interakt.pdf (дата звернення: 06.01.2023).
4. Лаврентьева Н. Методичне мислення вчителя музики як невід'ємна складова його професійної методичної діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти*. 2015. № 17. С. 67–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_014_2015_17_18 (дата звернення: 04.01.2023).
5. Рамський Ю. Зміни в професійній діяльності учителя в епоху інформатизації суспільства. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. № 5 (12). Серія № 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наук. праць. С. 10–12.
6. Пляченко Т. Компетентнісна модель у структурі фахової підготовки майбутнього вчителя музики. *Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір*. 2012. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/19666581.pdf> (дата звернення: 04.01.2023).
7. Семенець Л. Змістовий аналіз професійної готовності майбутніх учителів математики. *Проблеми освіти: науковий збірник*. 2009. № 61. С. 96–100. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/5590/2/Зміст%20аналіз%20Київ.pdf> (дата звернення: 06.01.2023).
8. Словник-довідник з професійної педагогіки / ред. А. Семенова. Одеса : Пальміра, 2006. 221 с. URL: <https://www.pedagogic-master.com.ua/public/semenova/slovník.pdf> (дата звернення: 03.01.2023).
9. Словник української мови: в 11 томах / ред.: П. Доценко, Л. Юрчук. Київ : Наук. думка, 1971. Т. 2 : Г-Ж. 550 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001603> (дата звернення: 03.01.2023).